

ДЕЛОТО НАВАЛНИ И ГУНКО СРЕЩУ РУСИЯ

ТРЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

(жалба № 75186/12)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

10 ноември 2020 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

10.02.2021 г.

Настоящото решение е окончателно съобразно разпоредбите на чл. 44, т. 2 от Конвенцията. То може да претърпи редакционни промени.

По делото *Навални и Гунко срещу Русия*

Европейският съд по правата на човека (Трето отделение), в състав от:

Пол Леменс (Paul Lemmens) – *председател*,

Георгиос А. Сергидес (Georgios A. Serghides),

Хелън Келър (Helen Keller),

Дмитрий Дедов (Dmitry Dedov),

Мария Елосеги (María Elósegui),

Аня Зайберт-Фор (Anja Seibert-Fohr),

Петер Росма (Peeter Roosma), *съдии*,

Милан Блашко (Milan Blaško) – *секретар на отделението*,

като взе предвид:

че жалбата (№ 75186/12) срещу Руската федерация е подадена до Съда на 25 октомври 2012 г. на основание чл. 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (Конвенцията) от двама руски граждани – г-н Алексей Антониевич Навални и г-н Вадим Борисович Гунко (жалбоподателите);

че на 28 август 2014 г. е взето решение да се съобщи на руското правителство („правителството“) за жалбата;

и становищата на страните,

след обсъждане в закрито заседание на 13 октомври 2020 г. постанови следното решение.

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Жалбата е по повод арестуването на жалбоподателите по време на политически протест на площад „Болотная“ на 6 май 2012 г., последвано от продължилото им през цялата нощ задържане в полицейското управление и административното им осъждане за неизпълнение на законосъобразни разпореждания на полицейските органи. Твърди се, че по време на арестуването на първия жалбоподател е приложена прекомерна физическа сила.

1. ПО ФАКТИТЕ

2. Първият жалбоподател (г-н Навални) е роден през 1976 г. Вторият жалбоподател (г-н Гунко) е роден през 1960 г. И двамата живеят в Москва. Жалбоподателите са представлявани от г-н К. Терехов, адвокат, практикуващ в Москва.

3. Руското правителство (правителството) първоначално се представлява от г-н Г. Матюшкин, представител на Руската федерация пред Европейския съд по правата на човека, а след това – от заелия този пост г-н М. Галперин.

4. Фактите по случая, представени от страните, могат да бъдат обобщени по следния начин.

I. Демонстрация на 6 май 2012 г.

5. Фактическата обстановка, свързана с планирането, провеждането и разпръсването на демонстрацията на площад „Болотная“, е по-подробно изложена в решенията по делата *Frumkin v. Russia* (№ 74568/12, § 7–65, 5 януари 2016 г.); *Yaroslav Belousov v. Russia* (№ 2653/13 и № 60980/14, § 7–33, 4 октомври 2016 г.) и *Razvozhayev v. Russia and Ukraine* и *Udaltsov v. Russia* (№ 75734/12 и две други, § 8–31, 19 ноември 2019 г.). Изложените от страните обстоятелства, пряко относими към настоящия случай, са посочени по-долу.

6. На 6 май 2012 г. в центъра на Москва била проведена публична демонстрация, наречена „Маршът на милионите“, в протест срещу сочените като манипулирани президентски избори. Общинските власти разрешили провеждането на събитието под формата на марш, последван от събиране на площад „Болотная“, което трябвало да приключи в 19,30 часа. Маршът бил мирен и не е имало безредици, но когато демонстрантите

стигнали до площад „Болотная“, станало ясно, че полицията е поставила бариери, стесняващи входа към определеното за събирането място, за които се твърди, че ограничавали определеното за демонстрацията пространство. С цел да контролира тълпата полицейският кордон принудил протестиращите да останат в обособеното от бариерите пространство. Последвали множество сблъсъци между полицейските органи и протестиращите. В 17,30 ч. полицейските органи разпоредили преждевременното приключване на събранието и започнали да разпръсват протестиращите. Освобождаването на площада от протестиращи отнело около два часа.

7. Жалбоподателите взели участие в протеста на 6 май 2012 г. на площад „Болотная“. Те били задържани на мястото на събитието и заведени в полицейски управления, където били обвинени в извършването на административни нарушения. След продължило през нощта задържане всеки един от жалбоподателите бил изправен пред съд и признат за виновен по повдигнатото му обвинение.

II. Арестът на жалбоподателите, тяхното задържане и осъждането им за извършени от тях административни нарушения

A. Първият жалбоподател (г-н Навални)

1. Арестът, задържането и осъждането на първия жалбоподател

8. Първият жалбоподател е един от лидерите, който започнал „седащ“ протест¹ по време на демонстрацията (по-подробно вж. *Razvozhayev and Udaltsov*, цит. по-горе, § 18–31). Според жалбоподателя той е бил арестуван малко след 18 ч. по пътя към сцената, когато възнамерявал да се обърне с реч към събранието. Първият жалбоподател твърди, че преди да бъде арестуван, към него не са били отправяни никакви предупреждения или разпореждания от полицейските органи. По време на ареста първият

¹ Т.нар. sit-in, който включва отказ да се преустанови протестирането въпреки отправените разпореждания. – Б. пр.

жалбоподател не оказал съпротива, но въпреки това полицейски служител насилствено извил ръката му зад гърба му, което му причинило болка и го принудило да се наведе напред. Полицейският служител бутал първия жалбоподател през целия път до полицейското управление, като през това време извивал ръката му и го принуждавал да стои наведен напред. Първият жалбоподател представил видеозапис и линк към видео в YouTube, на което е показан неговият арест. В своето становище правителството е потвърдило, че същото видео е било гледано от съдебните състави на националните съдилища.

9. Видеото в YouTube съдържа следните сцени, относими към направените във връзка със събитията оплаквания:

(i) Първият жалбоподател върви към сцената на площад „Болотная“, докато протестиращите скандират „Няма да си тръгнем!“. Когато доближава сцената, той вижда как група полицейски служители свалят някого от нея. Първият жалбоподател взема мегафон, когато двама полицейски служители се насочват към него. Чува се как първият жалбоподател казва: „Къде ме водите? Все още нищо не съм направил“. В момента, в който той се опитва да се качи на сцената, няколко полицейски служители го избутват назад и го отвеждат. След това той се провиква няколко пъти: „Не си тръгвайте! Всички вие, останете тук!“.

(ii) След като е арестуван, първият жалбоподател е отведен от прилежащите към сцената площи в полицейското управление. На следващия кадър се вижда как първият жалбоподател бива изнесен оттам от няколко полицейски служители. Един от полицейските служители пита първия жалбоподател дали ще продължи да върви сам, и след като дава положителен отговор, първият жалбоподател е поставен на крака и поведен полупреврит от двама полицейски служители, извиващи ръцете му зад гърба. Няколко секунди по-късно единият полицейски служител казва: „Братко, стой мирно или ще ти счупя ръката!“. На това първият жалбоподател отговаря: „Тогава ще те пратя в затвора“, и се обръща наляво да погледне към полицейския служител. След това полицейският служител извива лявата ръка на първия жалбоподател с такава сила, която го кара да извика: „Чупиш я!“. Първият жалбоподател продължава да върви в същата поза и след няколко секунди изкрещява отново, докато ръката му спонтанно бива натис-

ната нагоре. Тогава той моли полицейския служител да намали малко натиска върху ръката му. Точно преди да влязат в полицейското управление, полицейският служител казва на първия жалбоподател да се наведе още повече. От момента, в който първият жалбоподател е изправен на земята и започва да ходи сам, до момента на влизането му в полицейското управление на видеозаписа не се виждат или чуват други реакции на полицейските служители и няма видима съпротива, оказвана от първия жалбоподател. Видеозаписът завършва с влизането на жалбоподателя в Първи специализиран батальон на Пътната полиция на специалната магистрала (*1 Специализированный Батальон ДПС ГИБДД на спецтрассе*).

10. В 18,40 ч. първият жалбоподател е заведен в Районното полицейско управление – Якиманка, в Москва, където дежурният полицейски служител изготвя протокол за преместването му с цел събирането на материалите по административното дело и разпорежда административното му задържане.

11. В полицейското управление дежурният полицейски служител съставя и протокол за административно нарушение въз основа на изявленията, направени от двамата полицейски служители Д. С. и В. С., за които се сочи, че са арестували първия жалбоподател. Той бил обвинен в неизпълнение на законно разпореждане на полицията в нарушение по чл. 19.3, ал. 1 от Кодекса на административните нарушения. Към протокола за административно нарушение било прикачено приложение. В него било посочено, че в 18,30 ч. на 6 май 2012 г., „действайки като участник в публично събиране – митинга на площад „Болотная“ (...) заедно с още приблизително 8000 души (...) – първият жалбоподател призовал протестиращите да не се подчинят на държавните органи, да не напускат площада след приключването на събирането и да игнорират разпорежданията на полицията. Полицейските служители Д. С. и В. С. приближили [първия жалбоподател], представили се и поискали от него да преустанови действията си. [Първият жалбоподател] отказал да отговори и продължил да привлича вниманието на присъстващите и на медиите. В отговор на отправеното от полицейските служители „законосъобразно разпореждане да ги последва в полицейския бус, където да съставят протокол за административно нарушение [първият жалбопо-

дател] извикал: „Русия без Путин!“ (...) [и] ги избутал“. Първият жалбоподател бил задържан до разглеждането на административното дело.

12. На 7 май 2012 г. в 15 ч. първият жалбоподател бил изправен пред мировия съд на съдебен участък № 100 в район Якиманка.² Съдът се запознал с видеозаписа, представен му от първия жалбоподател, и приел, че първият жалбоподател се опитал да се качи на сцената, макар полицейските органи да са му забранили това, и че с тези свои действия и с виковете си към протестиращите да не напускат мястото той е оказал съпротива на полицията. Като се позовал на протоколите за административно нарушение, преместване и задържане, както и на докладите и на писмените показания на полицейските служители Д. С. и В. С., мировият съд установил, че в нарушение на чл. 19.3, ал. 1 от Кодекса на административните нарушения (Кодекса) жалбоподателят не е изпълнил законосъобразно разпореждане на полицията. Първият жалбоподател бил осъден да заплати глоба в размер на 1000 руски рубли (RUB, равностойни на около 20 евро към относимия период).

13. Първият жалбоподател обжалвал, като твърдял *inter alia*, че протоколът за административно нарушение и дадените от Д. С. и В. С. показания са неверни и че полицейските служители не са му разпореждали нищо, преди да го задържат. Първият жалбоподател твърдял също, че изводите на съда са в противоречие с наличните доказателства и в частност с видеозаписа.

14. Във въззивното производство адвокатът на първия жалбоподател поискал да бъде проведен разпит на Д. С. и В. С. Той оспорил факта, че именно тези двама полицейски служители са извършили ареста на първия жалбоподател. Обяснил, че видеозаписът от арестуването на първия жалбоподател показва също как г-н Удалцов е бил ескортиран до полицейското управление около тридесет секунди преди арестуването на г-н Навални. Според материалите от административното производство срещу г-н Удалцов последният е бил арестуван от същите двама полицейски слу-

² Мировите съдилища са първоинстанционни съдилища, чиито актове се обжалват на втора инстанция пред градските и районните съдилища. Якиманка е район на Москва. – Б. пр.

жители – Д. С. и В. С. Процесуалният представител изтъкнал, че е практически невъзможно същите полицейски служители, които са арестували г-н Удалцов, да са се върнали до сцената, за да задържат първия жалбоподател.

15. Със свое определение на 19 юли 2012 г. Замоскворецкият районен съд отхвърлил искането на жалбоподателя за разпит на полицейските служители, като приел, че видеозаписът от ареста не съдържа датата и часа, на които е бил изготвен, както и че лицата на полицейските служители, арестували човека, наричан г-н Удалцов, не могат да бъдат видени.

16. На 19 юли 2012 г. Замоскворецкият районен съд потвърдил решението на първоинстанционния съд. Относно видеозаписа съдът приел, че от него не могат да се правят изводи за липсата на извършено от жалбоподателя нарушение на 6 май 2012 г., защото видеозаписът не съдържа индикация за времето и мястото, на които е бил направен. Въззивният съд отбелязал също, че мировият съд се е запознал със записа и го е обсъдил в първоинстанционното си решение.

2. Разследването на твърдяната от първия жалбоподател употреба на прекомерна сила по време на арестуването му

17. На 17 май 2012 г. първият жалбоподател подал оплакване до разследващите органи, че *inter alia*, по време на ареста му на 6 май 2012 г. непознат полицейски служител използвал прекомерна сила, като извил ръката му и му причинил силна физическа болка. Първият жалбоподател посочил, че в резултат от тези действия е имал ожулвания, и представил видеозапис, от който се виждал начинът, по който спрямо него е била упражнена сила.

18. На 24 май 2012 г. първият жалбоподател получил отговор, според който оплакването му относно твърдяното от него малтретиране е било изпратено на Отдела по вътрешно разследване към Министерството на вътрешните работи за извършване на вътрешна проверка.

19. На основание чл. 125 НПК на 27 юни 2012 г. първият жалбоподател подал жалба срещу този отговор.

20. На 19 септември 2012 г. Замоскворецкият районен съд прекратил производството, като приел, че искането на първия жалбоподател за разследване на твърдяното малтретиране е било

регистрирано при разследващите органи и е започнала предварителна проверка.

21. На 20 септември 2012 г. разследващият орган отказал да образува наказателно производство по повод на направеното от жалбоподателя оплакване за малтретиране.

22. На 20 март 2013 г., в рамките на друга процедура, разследващият орган отказал да образува наказателно производство по подадените няколко оплаквания от протестиращи по време на събирането на 6 май 2012 г., включително на първия жалбоподател. Разследващият орган приел, че полицейските органи са действали законосъобразно по време на протеста и че физическа сила е била използвана законно спрямо тези протестиращи, които са оказали съпротива при арестуването им. В отказа няма обсъждане конкретно на случая на първия жалбоподател и на неговите твърдения за незаконосъобразност на действията на полицията спрямо него.

23. На 25 ноември 2014 г. Замосковорецкият районен съд отхвърлил жалбата на жалбоподателя срещу отказа от 20 септември 2012 г., подадена на основание чл. 125 НПК.

24. След обжалването му на 16 февруари 2015 г. Московският градски съд потвърдил решението на Районния съд.

Б. Вторият жалбоподател (г-н Гунко)

25. Вторият жалбоподател бил арестуван към 19 ч., защото според полицията е препятствал пътното движение. Вторият жалбоподател обаче твърдял, че мероприятиято е било обкръжено от полицейски кордон и не е имало такова движение.

26. В 20,45 ч. вторият жалбоподател бил преместен в Замосковорецкото районно полицейско управление в Москва, където дежурният полицай съставил протокол за административното му преместване с цел изготвянето на протокол за административно нарушение и постановил административното му задържане.

27. Същия ден въз основа на показанията на двамата полицейски служители, сочени като извършители на ареста на втория жалбоподател, бил изготвен протокол за административно нарушение. Повдигнатото обвинение било за неизпълнение на законосъобразна заповед на полицейски орган – нарушение по чл. 19.3 от Кодекса на административните нарушения.

28. На 7 май 2012 г. в 15 ч. вторият жалбоподател бил изправен пред мировия съд на съдебен участък № 396 в район Якиманка. Съдът разгледал обвиненията. Вторият жалбоподател твърдял, че е взел участие в разрешено от държавните органи публично събрание и е възнамерявал да се прибере въщи след приключването му, но не е можел да си тръгне заради големия брой присъстващи хора и поради обстоятелството, че районът е бил обграден с полицейски кордон. Въз основа на протоколите за административно нарушение, преместване и задържане, както и на докладите и разпитите на полицейските служители, е прието, че вторият жалбоподател се е опитал да пробие кордона, държал се е агресивно, крещял е лозунги и се е опитал да навлезе в зоната на пътното движение, като по този начин препятствал това движение. Според съдията вторият жалбоподател не изпълнил законосъобразната полицейска заповед да преустанови извършването на тези действия. Той бил признат за виновен в извършването на нарушение по чл. 19.3 от Кодекса на административните нарушения и бил осъден на административно задържане за срок от 24 часа, в сила от 20,45 ч. на 6 май 2012 г.

29. Вторият жалбоподател обжалвал, като възразил, че осъждането му е незаконосъобразно. По-конкретно той поддържал, че полицейските органи не са отправяли към него никакви разпореждания и че той не е оказвал никаква съпротива, преди да бъде задържан. Твърдял също, че полицейският служител, който го е арестувал, не се е легитимирал и че полицейските доклади били изготвени чрез използването на шаблон и без каквото и да е конкретно описание на извършено от него нарушение.

30. На 17 май 2012 г. Замоскворецкият районен съд разгледал жалбата на втория жалбоподател и потвърдил първоинстанционното решение.

2. ОТНОСИМАТА ПРАВНА РАМКА

31. За обобщение на относимото вътрешно право вж. *Frumkin*, цит. по-горе, § 77–79.

3. ПО ПРАВОТО

I. Предварителен коментар

32. В становището си от 12 март 2015 г. първият жалбоподател е направил оплакване, че не е било проведено ефективно разследване на твърденията му за малтретиране по време на неговото арестуване на 6 май 2012 г. и че той не е разполагал с ефективно средство за защита. Позовал се е на процедурните задължения по чл. 3 от Конвенцията и на чл. 13 от Конвенцията във връзка с чл. 3 и е заявил, че по този начин доразвива първоначалното си оплакване по чл. 3.

33. Съдът е приел, че обхватът на делото, отнесен към упражняване на правото на лична жалба, се определя от оплакването или „претенцията“ на жалбоподателя. Твърдения, направени след като ответното правителство е било уведомено за жалбата, може да бъдат разгледани от Съда само ако представляват доразвиване на първоначално направеното оплакване (вж. *Radomilja and Others v. Croatia* [ГО], № 37685/10 и № 22768/12, § 108–109 и § 120–122, 20 март 2018 г., и *Ēcis v. Latvia*, № 12879/09, § 68, 10 януари 2019 г.).

34. Съдът констатира, че в своята жалба от 25 октомври 2012 г. първият жалбоподател е направил оплакване, че е бил малтретиран в нарушение на чл. 3 от Конвенцията. С оглед на гореизложеното и на правомощието си да определи правната квалификация на фактите по делото (вж. *Radomilja and Others*, цит. погоре, § 126, и *Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania* [ГО], № 41720/13, § 83, 25 юни 2019 г.) Съдът приема, че оплакването за липса на разследване на направените от първия жалбоподател твърдения за малтретиране доразвива оплакването му по същество по чл. 3 от Конвенцията, поради което ще бъде разгледано.

II. Твърдяното нарушение на чл. 3 от Конвенцията по отношение на първия жалбоподател

35. Първият жалбоподател (г-н Навални) е направил оплакване, че като са използвали сила срещу него при задържането му, полицейските органи са се отнесли към него по начин, забранен от чл. 3 от Конвенцията, който предвижда:

„Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отнасяне или наказание“.

А. По допустимостта

36. Правителството възразява, че първият жалбоподател не е направил оплакване за малтретиране пред националните власти, преди да подаде жалбата си пред Съда. Позовава се на произнасянето на националния съд от 20 март 2013 г., от което личи, че оплакването на жалбоподателя е било ограничено до твърдяната от него незаконосъобразност на задържането.

37. Съдът констатира, че на 17 май 2012 г. първият жалбоподател е направил оплакване до разследващите органи относно, *inter alia*, действията на полицейските служители по време на неговия арест. Поискал е провеждането на наказателно разследване. На 20 септември 2020 г. разследващият орган е отказал да образува наказателно производство. Жалбата на първия жалбоподател срещу отказа била отхвърлена на 25 ноември 2014 г. и с окончателно произнасяне на 16 февруари 2015 г. (вж. § 17–24 по-горе). Въз основа на тези обстоятелства Съдът намира, че първият жалбоподател е изчерпал вътрешноправните си средства за защита във връзка с оплакването му, че е бил малтретиран по време на неговото арестуване, и отхвърля възражението на правителството.

38. Съдът намира, че оплакването не е явно необосновано или недопустимо на друго основание, посочено в чл. 35 от Конвенцията, поради което го приема за допустимо.

Б. По същество

1. Становищата на страните

39. Първият жалбоподател твърди, че при отвеждането му в полицейското управление единият полицейски служител насилствено извил ръката му зад гърба му с единствената цел да му причини физическа болка. Болката била изключително силна и се равнявала на унижително отнасяне. Той повтаря, че не е извършил никакво нарушение, и заявява, че арестът му е бил незаконен, тъй като полицията не е имала причина да го задържи и да го отведе в полицейското управление. Твърди също, че не е оказвал съпротива, която би могла да оправдае употребата на сила спрямо него. В

подкрепа на твърденията си той се позовава на видеозаписа от извършения спрямо него арест.

40. Правителството възразява, че проявеното към първия жалбоподател отношение е било оправдано и че то не е достигнало минималния праг на суровост, необходим за приложимостта на чл. 3 от Конвенцията. Правителството изразява становище и относно съдържанието на видеозаписа на ареста на първия жалбоподател, като заявява, че той е оказал съпротива, когато полицейските служители са му попречили да се качи на сцената, и че от изречените от полицейските служители думи по време на отвеждането му в полицейското управление личи, че той е отказал да ги последва. Според правителството в този момент ръцете на жалбоподателя са били повдигнати по-високо. Съдържанието на видеозаписа, описано по-горе (вж. § 9), не е оспорено от правителството.

2. Преценката на Съда

(а) Общи принципи

41. Съдът за пореден път изтъква, че в чл. 3 от Конвенцията е закрепена една от най-значимите ценности на демократичното общество – категорично се забранява всяко изтезание и нечовешко или унижително отнасяне или наказание, независимо от поведението на жертвата (вж. измежду други източници *Labita v. Italy* [ГО], № 26772/95, § 119, ЕСПЧ 2000-IV). Относно лицата, лишени от свобода или, по-общо, изправящи се пред полицейски органи, всяко упражняване на физическа сила, която не е била строго необходима и предизвикана от личното им поведение, принизява човешкото достойнство и представлява нарушение на правото, гарантирано от чл. 3 (вж. *Bouyid v. Belgium* [ГО], № 23380/09, § 100–101, 28 септември 2015 г.). Що се отнася до прибягването към употреба на физическа сила по време на арест, чл. 3 не забранява употребата на сила за извършване на законно задържане (*Annenkov and Others v. Russia*, № 31475/10, § 79, 25 юли 2017 г.). Такава сила обаче може да бъде използвана само ако е абсолютно необходима³ и не може да бъде прекомерна (вж. *Ivan Vasilev v.*

³ Използваният от Съда епитет е *indispensable* – букв. „незаменим“. – Б. пр.

Bulgaria, № 48130/99, § 63, 12 април 2007 г.). Правителството носи тежестта да докаже тези обстоятелства (вж. *Rehbock v. Slovenia*, № 29462/95, § 72, ЕСПЧ 2000-ХІІ, и *Boris Kostadinov v. Bulgaria*, № 61701/11, § 53, 21 януари 2016 г.).

42. При оценка на доказателствата, въз основа на които взема решение дали е допуснато нарушение на чл. 3, Съдът обичайно прилага стандарта на доказване „отвъд разумното съмнение“. Такова доказване може да е налице при съвместното наличие на достатъчно силни, ясни и безпротиворечиви изводи или от подобни неопровергани фактически презумпции (вж. *Jalloh v. Germany* [ГО], № 54810/00, § 67, ЕСПЧ 2006-ІХ).

(б) Приложение на принципите към настоящия случай

43. Съдът отбелязва, че страните се съгласяват, че по време на арестуването на първия жалбоподател и отвеждането му в полицейското управление единият полицейски служител насилствено е извил ръката му толкова силно, че той да извика. Независимо от това страните спорят дали това е било необходимо. Първият жалбоподател поддържа, че тези действия не са били оправдани, тъй като той не е оказвал съпротива по време на арестуването му, и твърди, че единствената цел на полицейския служител е била да му причини болка. Като се позовава на видеозаписа, правителството твърди, че изказванията на полицейските служители индикират, че ръцете на първия жалбоподател са повдигнати по-високо, когато той е отказал да последва полицейските служители. Според правителството употребата на такава сила не е прекомерна.

44. От цитираната по-горе практика следва, че Съдът трябва да прецени дали употребата на сила е била „абсолютно необходима“ с оглед на поведението на жалбоподателя.

45. Съдът констатира, че от относимата част от видеозаписа, описана в § 9 по-горе, се вижда, че първият жалбоподател не е оказал видима съпротива при отвеждането му в полицейското управление. От момента, в който той е оставен да стъпи на краката си, до влизането му в полицейското управление взаимодействието на полицейските служители с него се е състояло в питането дали той ще започне да върви сам, в разпореждането да стои мирно и в заплахата, че ръката му ще бъде счупена. В този момент

няколкото полицейски служители и първият жалбоподател са на разстояние от тълпата и на записа не може да се види никой друг освен тях. Нищо, съдържащо се на видеозаписа, не навежда на извода, че този начин на ограничаване на първия жалбоподател е бил абсолютно необходим за отвеждането му в полицейското управление. От материалите, с които Съдът разполага, личи, че обстоятелствата във връзка с употребата на сила по време на арестуването на първия жалбоподател са били установени и анализирани по време на предварителната проверка, извършена вследствие от направеното от него оплакване (вж. § 17–24 по-горе). Държавните органи са се ограничили до извършването на тази проверка и са отказали да разследват твърдяното малтретиране чрез провеждането на наказателно производство.

46. С оглед на гореизложеното Съдът няма основание да приеме твърденията на правителството, че оказаната от първия жалбоподател съпротива е наложила отвеждането му по болезнен начин по пътя към полицейското управление.

47. На следващо място, Съдът отбелязва, че арестът на жалбоподателя е бил извършен от няколко добре оборудвани полицейски служители. Според видеозаписа, докато полицейските служители са отвеждали първия жалбоподател, който е бил сам при отвеждането му от мероприятияето, той не им е оказал видима съпротива.

48. С оглед на тези съображения Съдът стига до извода, че не е защитено по убедителен начин твърдението, че поведението на първия жалбоподател е било такова, че да е било абсолютно необходимо полицейските служители да прибегнат до употребата на физическа сила. Тази употреба на сила е принизила човешкото достойнство на първия жалбоподател и представлява унизително отнасяне към него (вж. *Bouyid*, цит. по-горе, § 88 и 100). Нещо повече, въпросните действия са били извършени на публично място, в присъствието на множество хора и са били отразени в медиите (вж. *Svinarenko and Slyadnev v. Russia* [ГО], № 32541/08 и № 43441/08, § 115, ЕСПЧ 2014 (откъси); *Raninen v. Finland*, 16 декември 1997 г., § 55, Доклади за решения и решения по допустимостта 1997-VIII; and *Erdoğan Yağız v. Turkey*, № 27473/02, § 37, 6 март 2007 г.).

49. Следователно спрямо първия жалбоподател е допуснато нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

III. Твърдяното нарушение на чл. 5, т. 1 от Конвенцията

50. Жалбоподателите са направили оплакване, че арестуването им на 6 май 2012 г., последвано от продължилото през цялата нощ задържане в полицейското управление, е било незаконно и произволно. Позовали са се на чл. 5, т. 1, която в относимата му част предвижда, че:

„1. Всеки има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишен от свобода, освен в следните случаи и само в съответствие с процедури, предвидени от закона:

...

b) законен арест или лишаване от свобода на лице за изпълнение на законно съдебно решение или с цел осигуряване на изпълнението на задължение, предписано от закона;

...

c) законен арест или лишаване от свобода на лице с цел да се осигури явяването му пред предвидената в закона институция при обосновано подозрение за извършване на престъпление или когато обосновано е призната необходимостта да се предотврати извършване на престъпление или укриване след извършване на престъпление...“.

A. По допустимостта

51. Съдът намира, че оплакването не е явно необосновано или недопустимо на друго основание, посочено в чл. 35 от Конвенцията, поради което го приема за допустимо.

B. По същество

1. Становищата на страните

52. Жалбоподателите твърдят, че вместо да бъдат освободени три часа след арестуването им на 6 май 2012 г., те са били задържани под стража. Тази превантивна мярка е била приложена, за да гарантира тяхното присъствие в съдебното заседание пред мировия съдия на следващия ден. Правителството и националните власти не са посочили никакви основания за налагането на по-

добна мярка. Не е имало основания да се смята, че жалбоподателите ще се укроят или ще препятстват хода на делото; при всички положения държавните органи не са показали наличието на подобен риск.

53. Правителството възразява, че жалбоподателите са били заведени в полицейските управления в рамките на два часа след техния арест – период, който не е бил „явно неразумен“. Законното основание за тяхното отвеждане е бил чл. 27.2 от Кодекса на административните нарушения, който овластява полицейските служители да отвеждат лица в полицейското управление за изготвянето на протокол за административно нарушение. След като на жалбоподателите са били издадени протоколи за административни нарушения, те са били задържани по административен ред (чл. 27.3. от Кодекса). На основание чл. 27.5 от Кодекса срокът на това задържане се изчислява от момента, в който лицето е било доведено в полицейското управление, и не може да надвишава 48 часа. Всеки един от жалбоподателите е прекарал 14 часа в съответното полицейско управление – срок, който не надвишава нормативно определения. Обобщено, правителството поддържа, че лишаването на жалбоподателите от свобода е съответствало на националното законодателство и на изискванията на чл. 5, т. 1 от Конвенцията.

2. Преценката на Съда

54. Съдът акцентира върху това, че по същество използваните в чл. 5, т. 1 от Конвенцията понятия „законен“ и „процедура, предвидена от закона“ препращат към националното законодателство и определят задължението за спазване на материалните и процесуалните му правила. Независимо от това „законността“ на задържането според националното законодателство не винаги е решаваща. В допълнение Съдът трябва да прецени дали периодът на задържане в разглеждания случай е бил съвместим с целта на чл. 5, т. 1 от Конвенцията – да предотврати произволното лишаване от свобода на отделни лица. Списъкът с изключения от правото на свобода по чл. 5, т. 1 от Конвенцията е изчерпателен, като единствено ограничителното тълкуване на всяко от тях съответства с целта на тази разпоредба – да гарантира, че никой няма да бъде произволно лишен от свобода (вж. *Giulia Manzoni v. Italy*,

1 юли 1997 г., § 25, Доклади 1997-IV; и *S., V. and A. v. Denmark* [ГО], № 35553/12 и 2 др., § 73–76, 22 октомври 2018 г.).

55. Съдът констатира, че и двамата жалбоподатели първо са били отведени в полицейско управление на основание чл. 27.2 от Кодекса на административните нарушения, а после, след като веднъж са били в полицейското управление, са били поставени под административно задържане на основание чл. 27.3 от Кодекса (вж. § 10 и 26 по-горе). След това жалбоподателите са били задържани в полицейско управление за около 11 часа (г-н Гунко) и 20 часа (г-н Навални), преди да бъдат заведени пред съда.

56. И двамата жалбоподатели са били заведени в полицейско управление с цел да им бъде издаден протокол за административно нарушение на основание чл. 27.2 от Кодекса на административните нарушения, в който тази възможност е предвидена за случаите, когато протоколът не е могъл да бъде изготвен на мястото, на което е било установено нарушението. Макар правителството да не твърди във всеки един от случаите, че това не е било възможно, Съдът е готов да приеме, че в цялостния контекст на безредиците на площад „Болотная“ полицейските служители са имали сериозни затруднения да изготвят протоколите на място (вж. *Frumkin v. Russia*, № 74568/12, § 148, 5 януари 2016 г.; в обратен смисъл *Novikova and Others v. Russia*, № 25501/07 и 4 други, § 182–183, 26 април 2016 г.).

57. По-нататък Съдът отбелязва, че щом протоколите за административно нарушение са били изготвени, целта на довеждането на жалбоподателите в полицейските управления е била постигната и е можело те да бъдат освободени. Въпреки това нито един от тях не е бил освободен в същия ден и двамата са били официално задържани под стража, за да бъде гарантирано явяването им в съдебно заседание пред мирови съдия на следващия ден. Правителството възразява, че периодът на тяхното задържане не е надхвърлил предвидения в чл. 27.5 от Кодекса на административните нарушения максимум от 48 часа. Въпреки това нито правителството, нито националните власти сочат никакви основания, както изисква чл. 27.3 от Кодекса, според който случаят трябва да е бил „изключителен“ или това трябва да е било необходимо за своевременното и правилно разглеждане на административното дело и за гарантиране на изпълнението на наказа-

нието, което би могло да бъде наложено. При липсата на каквито и да е изрично посочени от държавните органи причини жалбоподателите да не бъдат освободени Съдът приема, че тяхното административно задържане за период от около 18 и съответно 20 часа е било неоснователно и произволно (вж. за сходни аргументи *Navalnyy and Yashin v. Russia*, № 76204/11, § 96, 4 декември 2014 г.).

58. Следователно е допуснато нарушение на чл. 5, т. 1 от Конвенцията за всеки един от жалбоподателите.

IV. Твърдяното нарушение на чл. 6, т. 1 от Конвенцията

59. Жалбоподателите са направили оплакване за това, че административните дела срещу тях са били проведени в нарушение на гаранциите за справедлив процес – принципите на равенство на оръжията и независимост и безпристрастност на съда. Те са се позовали на чл. 6, т. 1 от Конвенцията, относимата част от който предвижда, че:

„Всяко лице (...) при наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него има право на справедливо и публично гледане на неговото дело в разумен срок от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона“.

A. По допустимостта

60. Правителството заявява, че чл. 6 от Конвенцията не е приложим към воденото срещу жалбоподателите производство, тъй като те са били обвинени в извършването на административно нарушение, а не на престъпление.

61. В предходни случаи Съдът е приемал, че чл. 6 от Конвенцията е приложим в своя наказателноправен аспект към производства с предмет нарушения по чл. 19.3 от Кодекса на административните нарушения, които са наказуеми с глоба или административно задържане (вж. *Frumkin*, цит. по-горе, § 155; *Mikhaylova v. Russia*, № 46998/08, § 71–74, 19 ноември 2015 г.; *Navalnyy and Yashin*, цит. по-горе, § 78; и *Nemtsov v. Russia*, № 1774/11, § 83, 31 юли 2014 г.). Съдът не намира основания да стигне до различен извод в настоящия случай и приема, че разглежданите производства попадат в обхвата на наказателния аспект на чл. 6 от Конвенцията.

62. Съдът намира, че оплакването не е явно необосновано или недопустимо на друго основание, посочено в чл. 35 от Конвенцията, поради което го приема за допустимо.

Б. По същество

1. Становищата на страните

63. Жалбоподателите твърдят, че в отсъствието на прокуратурата като страна в процеса съдиите са поели ролята на обвинението. По тази причина съдът не е бил „независим и безпристрастен“ по смисъла на чл. 6 от Конвенцията. Жалбоподателите са направили оплакване и за това, че процесът срещу тях не е бил справедлив, защото националните съдилища са приели твърденията на полицейските органи и са отхвърлили всички доказателства в полза на жалбоподателите, без да извършат проверка на решаващи факти. Първият жалбоподател (г-н Навални) твърди, че националните съдилища са обосנוвали своите решения на сочената за невярна информация в показанията на полицейските служители Д. С. и В. С., които не са извършили неговия арест. Той твърди, че представеният от него видеозапис доказва, че докладваните от полицейските органи обстоятелства са неверни. По-конкретно той заявява, че видеозаписът на неговото арестуване показва също, че по-малко от минута преди самият той да бъде арестуван, двама полицейски служители отвеждат г-н Удалцов в полицейското управление. Според материалите от административното производство срещу г-н Удалцов той е бил арестуван същия ден от същите двама полицейски служители – Д. С. и В. С., които са изготвили докладни записки и са дали показания по това дело. Следователно е практически невъзможно в рамките на няколко секунди Д. С. и В. С. да са успели да заведат г-н Удалцов в районното управление и да се върнат до сцената, за да арестуват първия жалбоподател. Вторият жалбоподател (г-н Гунко) е възразил пред националните съдилища, че преди да бъде задържан, към него не са били отправяни разпореждания, че районът все още е бил затворен за движение и че той не е могъл да напусне мероприятиято заради полицейския кордон. Той е направил оплакване, че в нарушение на „равенството на оръжията“ възра-

женията му са били отхвърлени от съдилищата като противоречащи на полицейските доклади.

64. Правителството възразява, че Кодексът на административните нарушения не предвижда задължителното участие на прокурор във всяко производство с предмет административно нарушение. Твърденията на правителството в тази връзка са сходни с направените по делото *Karelin v. Russia* (№ 926/08, § 45–48, 20 септември 2016 г.). По-нататък правителството заявява, че на жалбоподателя е била предоставена справедлива възможност да изложат своите възражения в производствата пред националните съдилища; по делото на първия жалбоподател съдилищата са изследвали представения от защитата видеозапис.

2. Преценката на Съда

65. Относно оплакването на първия жалбоподател за липсата на справедлив процес Съдът констатира, че осъждането му за извършването на административното нарушение „неизпълнение на законосъобразно полицейско разпореждане“ е основано на писмено изложената от полицейските служители Д. С. и В. С. версия на събитията. По-нататък Съдът отбелязва, че техните доклади са били изготвени, като е бил използван шаблон и при липсата на каквато и да е индивидуализирана информация освен името на жалбоподателя и имената и длъжностите на полицейските служители. Първият жалбоподател твърдял също, че предоставената от полицията информация е неточна. По-конкретно той твърдял, че преди да го арестуват, полицейските служители не са отправяли никакви разпореждания, на които той да може да не се подчини. Той е поискал от съда да призове и разпита Д. С. и В. С. (вж. § 13–15 по-горе).

66. Съдилищата са отказали да призоват и разпитат като свидетели двамата полицаи (вж. § 14 по-горе). Съдилищата са изследвали видеозаписа, предоставен от първия жалбоподател, и са отхвърлили основаните на видеозаписа негови твърдения. Те посочили, че записът не съдържа датата и часа, в които е бил направен, и приели, че той показва проявено от първия жалбоподател неподчинение, докато същият е лице в лице с полицейските служители, които отказват да го оставят да се качи на сцената (вж. § 12 и 15 по-горе).

67. С оглед на гореизложеното изглежда, че основното доказателство срещу първия жалбоподател – писмените показания на полицейските служители и докладите, не са били проверени в хода на съдебното производство. Съдилищата са основали своето решение изцяло на стандартизираните документи, представени от полицията, и са отказали да приемат допълнителни доказателства или да призват полицейските служители.

68. Съдът намира, че с оглед на спора относно решаващите факти, намиращи се в основата на обвинението, и при положение че единственото доказателство срещу първия жалбоподател изхожда от полицейските служители, взели активно участие в спорната ситуация, за съдилищата е било наложително да използват всяка разумна възможност да проверят техните доказващи обвиненията показания (*Kasparov and Others v. Russia*, № 21613/07, § 64, 3 октомври 2013 г.). Отказът им да направят това противоречи на един от фундаменталните принципи на наказателното право – *in dubio pro reo* (вж. *Frumkin*, цит. по-горе, § 166 и посочената там съдебна практика). Нещо повече, съдилищата не са изисквали от полицията да обоснове намесата си в правото на събрания, която включва предоставянето на разумна възможност за разотиване след даването на разпореждане за това (пак там).

69. По сходен начин по делото на втория жалбоподател съдилищата са основали своето решение изцяло на стандартизираните документи, представени от полицията, и са отказали да проверят наведените от жалбоподателя твърдения, че не е имало улично движение, че районът все още е бил обграден с кордон от полицията и че той не е можел да си тръгне от мероприятиято. Нещо повече, съдилищата са ограничили предмета на административното дело до твърдяното неизпълнение от страна на жалбоподателя, но са пропуснали да обсъдят законосъобразността на полицейската заповед (вж. *Frumkin*, цит. по-горе, § 166; *Nemtsov*, цит. по-горе, § 93; и *Navalnyy and Yashin*, цит. по-горе, § 84).

70. Тези съображения са достатъчни за Съда да приеме, че административните производства срещу жалбоподателите в тяхната цялост са били проведени в нарушение на правото на справедлив процес, гарантирано от чл. 6 от Конвенцията.

71. С оглед на тези изводи Съдът не намира за необходимо да разгледа останалите оплаквания на жалбоподателите по чл. 6, т. 1 от Конвенцията относно твърдяното от тях нарушение на изискването за обективна безпристрастност.

V. Твърдяното нарушение на чл. 11 от Конвенцията

72. Жалбоподателите твърдят, че е нарушено правото им на мирно събрание. По-конкретно те са основали оплакването си на прилаганите на мястото на срещата на площад „Болотная“ охранителни мерки с преустановителна цел, на преждевременното прекратяване на протеста и на арестуването на жалбоподателите, последвано от осъждане за административно нарушение. Г-н Навални е направил оплакване и за това, че му е било попречено да произнесе реч по време на събранието. Жалбоподателите са се позовали на чл. 11 от Конвенцията, според който:

„1. Всеки има право на свобода на мирни събрания (...).

2. Упражняването на тези права не подлежи на никакви други ограничения освен на тези, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната или обществената сигурност, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защитата на здравето и морала или на правата и свободите на другите...“.

A. По допустимостта

73. Съдът вече е приемал, че събранието на площад „Болотная“ на 6 май 2012 г. попада в обхвата на чл. 11 от Конвенцията (вж. *Yaroslav Belousov v. Russia*, № 2653/13 и 60980/14, § 168–171, 4 октомври 2016 г.).

74. По въпроса дали лично жалбоподателите биха могли да се позоват на чл. 11, Съдът отново припомня, че мирните участници в демонстрация, помрачена от изолирани действия на насилие, извършвани от други участници, не губят правото си на мирно събрание (*Kudrevičius and Others v. Lithuania* [ГО], № 37553/05, § 94, ЕСПЧ 2015, и *Ziliberberg v. Moldova* (решение по допустимостта), № 61821/00, 4 май 2004 г.). От никой от представените пред Съда материали не личи жалбоподателите да са били сред лицата, които са извършили първите агресивни действия, довели до помрачаването на изначално мирния харак-

тер на събранието. По-конкретно, що се отнася до първия жалбоподател, неговото участие в „седящия“ протест и призивите му към протестиращите да не напускат района на събранието не показват той да е възнамерявал извършването на насилствени действия (вж. *Razvozhayev v. Russia and Ukraine* и *Udaltsov v. Russia*, № 75734/12 и 2 др., § 285, 19 ноември 2019 г.).

75. Вторият жалбоподател е бил обвинен, че се е държал агресивно, че е крещял лозунги, че се е опитал да навлезе в зоната на пътното движение и че е пробил през конструкциите от лек метал, поставени да пазят обществения ред по време на мероприятиято. Относно пробиването на кордона в предходни случаи Съдът е приемал, че това частично е било последица от натиска на натрупаната тълпа вследствие на неочакваната и необявена промяна на ограниченията, поставени от държавните органи на мястото, и частично – на съгласувания опит на група лица насилствено да разкъсат кордона (вж. *Frumkin*, цит. по-горе, § 113–116 и 132, и *Razvozhayev and Udaltsov*, цит. по-горе, § 284). Трябва да се акцентира върху това, че вторият жалбоподател не е бил обвинен да е извършвал действия като част от тази група, дори и да се е озовал извън кордона след неговото разкъсване, като няма и доказателства той лично да е допринесъл за разкъсването на кордона. Викането на лозунги и навлизането в зоната на пътното движение, което е било затворено за превозни средства в този момент, не може да се приеме за доказателство той да е възнамерявал извършването на насилствени действия (вж. *Yaroslav Belousov*, цит. по-горе, § 171). Следователно Съдът намира, че поведението на двамата жалбоподатели е останало изцяло мирно, поради което те могат да се ползват от защитата на чл. 11 от Конвенцията.

76. Съдът намира, че оплакването не е явно необосновано или недопустимо на друго основание, посочено в чл. 35 от Конвенцията, поради което го приема за допустимо.

Б. По същество

1. Становищата на страните

(а) Становище на жалбоподателите

77. Първият жалбоподател твърди, че неговият арест е бил незаконен и че националните съдилища са основали своите решения на невярна информация. По-конкретно, той посочва, че властите не са посочили никакви причини за неговото задържане и че той на практика е бил осъден за това, че е оказал съпротива при ареста, а не за някакви извършени от него преди това действия. Първият жалбоподател заявява също, че неговият арест, докато той мирно е вървял и както е било планирано, е щял да се обърне към присъстващите, не е бил необходим в едно демократично общество.

78. Вторият жалбоподател твърди, че е бил арестуван, докато е бил на път към дома си след събранието, но му е било попречено да си тръгне, тъй като районът е бил обграден от кордон. Той изтъква, че не би могъл да препятства пътното движение, както са твърдели държавните органи, защото в този момент пътят не е бил използван и е бил обграден с кордон. Той поддържа и че арестът му е бил незаконен.

79. И двамата жалбоподатели твърдят, че полицейските служители не са имали правомощието да им отправят разпореждания, защото те не са извършили административно нарушение или престъпление. Те възразяват, че държавните органи не са успели качествено да информират протестиращите за приключването на събранието и за разпореждането да се разотиват. Жалбоподателите не са били наясно с взетото от държавните органи решение за преустановяване на събранието. Те изтъкват, че по силата на вътрешното право, преди да прекрати събранието, полицията е следвало да го спре и да даде на организаторите време да поправят допуснатото при провеждането му нарушение. В конкретния случай не е било дадено време на организаторите или на участниците да поправят твърдяното нарушаване на правилата, нито впоследствие да се подчинят на полицейските указания да се разпръснат.

80. В обобщение, жалбоподателите поддържат, че разпръсването на демонстрацията, арестуването им и последващото им осъждане не са били „необходими в едно демократично общество“.

(б) Становище на правителството

81. Становището на правителството относно общите мерки, предприети на площад „Болотная“, е идентично с това по делото *Frumkin* (цит. по-горе, § 83–85). Относно конкретните обстоятелства по настоящия случай правителството твърди, че жалбоподателите са понесли наказания вследствие на неизпълнението от тяхна страна на полицейското разпореждане да напуснат района на публичния протест в края на разрешеното събрание. Повдигнатите срещу жалбоподателите обвинения се коренели в конкретните им действия по неподчинение, извършени в края на разрешеното събрание, а не в тяхното несъгласие с решението за по-ранно прекратяване на събранието.

82. Правителството заявява, че не е имало намеса в упражняването на правото на жалбоподателите на мирно събрание и че във всички случаи наложените им наказания – 24 часа административно задържане, респ. 1000 рубли глоба, не са непропорционални. Правителството заключава, че както общите мерки, взети по повод на протеста в неговата цялост, така и индивидуалните мерки лично спрямо жалбоподателите са били оправдани по смисъла на чл. 11, т. 2 от Конвенцията. Тези мерки са били в съответствие с вътрешното законодателство, били са необходими „за предотвратяване на безредици или престъпления“ и „за защитата на правата и свободите на другите...“ и са останали строго пропорционални.

2. Преценката на Съда

(а) Задължението да се осигури мирно провеждане на събранието

83. Относно оплакването за приложените на мястото на събранието на площад „Болотная“ охранителни мерки с преустановителна цел, довели до преждевременното прекратяване на протеста, Съдът вече е разгледал този въпрос в решението си по

делото *Frumkin* (цит. по-горе), като е установил, че държавните органи не са съумели да изпълнят позитивното си задължение да осигурят мирното провеждане на събранието на площад „Болотная“ (пак там, § 100–130 и 133–134). Становището на правителството по настоящото дело е същото като това по делото *Frumkin* и Съдът не намира причина да стигне до различни изводи по същия въпрос.

(б) Арестът и осъждането на жалбоподателите

84. Относно оплакванията на жалбоподателите за тяхното арестуване и осъждане за административни нарушения Съдът за пореден път посочва, че взетите от властите мерки по време на протест, като например разпръскването или задържането на участници и налагането на наказания за участие в протеста, представляват намеса (вж. *Kasparov and Others*, цит. по-горе, § 84, ведно с направените в него препратки). Следователно Съдът намира, че арестът на жалбоподателите на мястото на събитието и тяхното осъждане за административни нарушения представлява намеса в тяхното право на мирно събрание.

(i) Била ли е оправдана тази намеса спрямо първия жалбоподател

85. Съдът прие, че първият жалбоподател е арестуван на мястото на демонстрацията по време на разпръскването ѝ вследствие от твърдяното неизпълнение на законосъобразно разпореждане на полицията и е бил отведен в полицейското управление с цел изготвянето на протокол за извършено административно нарушение. Съдът прие, че последващото задържане на жалбоподателя е било произволно и неоправдано (вж. § 54–58 по-горе). Нещо повече, Съдът заключи, че по време на арестуването му жалбоподателят е бил подложен на унизително отнасяне в нарушение на чл. 3 от Конвенцията (вж. § 43–49 по-горе).

86. На следващо място Съдът приема, че в административното производство срещу първия жалбоподател националните съдилища не са съумели да установят решаващи факти, и по-конкретно дали към него са били отправени полицейски разпореждания, преди да бъде арестуван (§ 65–68 по-горе). В контекста на оплакването на жалбоподателя по чл. 11 трябва да се акцентира върху това, че никой от органите, ангажиран с административното про-

изводство, не е разгледал законността на прекратяването на събранието – въпрос, пряко относим към законността на действията, предприети от полицейските служители спрямо първия жалбоподател. Той е бил един от активните участници и говорители на събранието и е бил на път да се обърне към събралите се на мястото лица, когато е бил задържан. Изглежда, полицейските служители са му попречили да се качи на сцената и са го арестували в опит да осъществят своето решение за прекратяване на събранието. Независимо от това повечето от присъстващите на събранието не са знаели за преждевременното му прекратяване или за официалното разпореждане да се разотиват (вж. *Frumkin*, цит. по-горе, § 36) и следователно не може категорично да се установи, че жалбоподателят е узнал за разпореждането чрез съобщаването му на всеослушание. За националните съдилища е било необходимо да установят тези съществени обстоятелства, за да могат да оправдаят осъждането на жалбоподателя за административно нарушение.

87. С оглед на гореизложеното Съдът счита, че дори да се приеме, че арестуването на първия жалбоподател, неговото задържане и осъждане с налагане на наказание „глоба“ са съответствали на вътрешното право и са преследвали някоя от легитимните цели, предвидени в чл. 11, т. 2 от Конвенцията – предполагаемо, обществената безопасност, държавните органи не са успели да покажат, че тези мерки са били съответни на „належаща обществена необходимост“ и като такива да са били „необходими в едно демократично общество“.

88. Нещо повече, насилственият арест на първия жалбоподател, както и последвалото го административно осъждане са имали смразяващ ефект, като са разколебали него и други протестиращи да участват в демонстрации или активно да участват в опозиционни политически действия.

89. Следователно спрямо първия жалбоподател е допуснато нарушение на чл. 11 от Конвенцията.

(ii) *Била ли е оправдана тази намеса спрямо втория жалбоподател*

90. Обстоятелствата във връзка с ареста и осъждането на втория жалбоподател са сходни с тези по делото *Frumkin* (цит. по-

горе, § 137–142). По-горе Съдът приема, че последващото задържане на втория жалбоподател е било неоправдано и произволно (вж. § 54–58 по-горе).

91. По-нататък Съдът констатира, че по време на административното производство вторият жалбоподател е обяснил, че е участвал в разрешено обществено събрание и е възнамерявал да се прибере в дома си след неговото приключване, но не е успял да напусне заради присъствието на множество хора и поради това, че районът е бил обграден с кордон. Съдилищата обаче не са обсъдили тези обяснения, а са кредитирали докладите на полицейските служители, без да изследват обстоятелствата – например чрез установяването на тяхната хронология. Във връзка с това Съдът отбелязва също, че полицейските доклади са почти идентични, изготвени чрез използването на шаблон, като саморъчно са били изписани единствено датата, часът и личните данни на полицейските служители и на втория жалбоподател. Нещо повече, Съдът констатира, че установеното от националните съдилища е противоречиво. По-конкретно, съдилищата са приели, че вторият жалбоподател е препятствал пътното движение, а в същото време споменават, че районът е бил затворен за движение (вж. § 28–69 по-горе).

92. С оглед на гореизложеното Съдът намира, че предприетите спрямо втория жалбоподател мерки не са били необходими в едно демократично общество. Нещо повече, разпръсването на демонстрацията, довело до арестуването, задържането и осъждането на втория жалбоподател с налагане на наказание „административно задържане“, макар и за кратко време, е имало смразяващ ефект, тъй като са разколебали него и други протестиращи да участват в други демонстрации или са ги отблъснали от активно участие в опозиционни политически действия.

93. Съответно спрямо втория жалбоподател е допуснато нарушение на чл. 11 от Конвенцията.

VI. Твърдяното нарушение на чл. 18 от Конвенцията

94. На последно място, жалбоподателите са направили оплакване за това, че прекратяването на участието им в обществен протест, арестуването им, задържането им и налагането на

административни наказания е имало за цел да накърни правото им на свобода и свободата им на събиране. Те твърдят, че е нарушен чл. 18 от Конвенцията, според който:

„Ограниченията, допустими в съответствие с тази конвенция, по отношение упражняването на определени права и свободи не могат да се прилагат с цел, различна от тази, за осъществяването на която са били въведени“.

95. В своите становища по тази точка страните приповтарят твърденията си относно твърдяната намеса в правото на свобода на събиране, причините за лишаването на жалбоподателите от свобода и гаранциите за справедлив административен процес.

96. Съдът отбелязва, че това оплакване е свързано с оплакванията, разгледани по чл. 5 и чл. 11, и като тях следва да бъде прието за допустимо.

97. Съдът вече прие, че арестите, задържанията и осъжданията на жалбоподателите не са били оправдани и че са имали възпиращ или разколебаваш ефект върху тях и други протестиращи да участват в протестни мероприятия или активно да участват в опозиционни политически действия (вж. § 57, 88 и 92 по-горе).

98. Предвид тези вече направени изводи Съдът приема, че в настоящия случай не е необходимо да разглежда въпроса допуснато ли е нарушение на чл. 18 от Конвенцията.

VII. Приложение на чл. 41 от Конвенцията

99. Според чл. 41 от Конвенцията:

„Ако съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на висококодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевшата страна“.

A. Вреди

100. Всеки от жалбоподателите претендира обезщетение за неимуществени вреди в размер на 11 000 евро. Първият жалбоподател претендира също обезщетение за неимуществени вреди, причинени при твърдяното от него малтретиране по време на арестуването му на 6 май 2012 г., в размер на 19 000 евро.

101. Правителството заявява, че ако Съдът приеме, че е налице нарушение на Конвенцията в настоящия случай, то това само по себе си ще представлява достатъчно справедливо обезщетение. Правителството посочва, че при присъждане на обезщетение Съдът следва да определи неговия размер с оглед на конкретните обстоятелства, свързани с всеки един от жалбоподателите, и по-конкретно с продължителността на неговото задържане и тежестта на наложеното наказание.

102. Съдът е приел, че е било допуснато нарушение на чл. 5, 6 и 11 от Конвенцията спрямо всеки един от двамата жалбоподатели, както и нарушение на чл. 3 от Конвенцията спрямо първия жалбоподател. Като извърши преценка по справедливост, Съдът присъжда на първия жалбоподател сумата от 8500 евро, а на втория жалбоподател – сумата от 7500 евро обезщетение за неимуществени вреди.

Б. Разноски

103. Жалбоподателите претендират и разноски за адвокатско представителство пред Съда в размер на 5400 евро.

104. Правителството оспорва тази претенция на основание, че липсват доказателства тези разноски действително да са били направени.

105. Според практиката на Съда правото на възстановяване на разноските по делото се признава от Съда, ако се докаже, че те са били действително направени, че са били необходими и разумни по своя размер. Съдът отбелязва, че жалбоподателите не са представили никакви писмени доказателства, като например договори за правна помощ с техните представители, касови бонове или фактури, с които да покажат, че са поели правно обвързващо задължение да заплатят за предоставените им адвокатски услуги или че действително са ги заплатили. С оглед на тези съображения и предвид на своята практика Съдът отхвърля претенцията на жалбоподателите за разноски (вж. *Novikova and Others*, цит. по-горе § 235).

В. Лихви за забава

106. Съдът счита за уместно лихвата за забава да бъде определена на базата на пределната лихва при отпускане на заем от Централната европейска банка, завишена с три пункта.

По тези съображения Съдът единодушно:

1. Прие, че жалбата е допустима;
2. Реши, че спрямо първия жалбоподател е допуснато нарушение на чл. 3 от Конвенцията;
3. Реши, че спрямо всеки един от двамата жалбоподатели е допуснато нарушение на чл. 5, т. 1 от Конвенцията;
4. Реши, че спрямо всеки един от двамата жалбоподатели е допуснато нарушение на чл. 6, т. 1 от Конвенцията във връзка със справедливостта на административните производства;
5. Реши, че не е необходимо да разгледа оплакването на жалбоподателите по чл. 6, т. 1 от Конвенцията във връзка с изискването за обективна безпристрастност;
6. Реши, че спрямо всеки един от двамата жалбоподатели е допуснато нарушение на чл. 11 от Конвенцията;
7. Реши, че не е необходимо да разгледа оплакването на жалбоподателите по чл. 18 от Конвенцията;
8. Реши, че:
 - (а) на основание чл. 44, т. 2 от Конвенцията ответната държава следва да заплати на жалбоподателите в тримесечен срок от датата, на която решението стане окончателно по силата на чл. 44, т. 2 от Конвенцията, следните суми, конвертирани във валутата на държавата ответник по курса, валиден към датата на плащането:
 - (i) 8500 (осем хиляди и петстотин) евро обезщетение за неимуществени вреди, както и всеки евентуално дължим данък върху тези суми, на първия жалбоподател (г-н Навални);
 - (ii) 7500 (седем хиляди и петстотин) евро обезщетение за неимуществени вреди, както и всеки евентуално дължим данък върху тези суми, на втория жалбоподател (г-н Гунко);
 - (б) от изтичането на посочения тримесечен срок до изплащането на сумите се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер на пределната лихва при отпускане на заем от Европейската централна банка, завишена с три пункта.

9. Отхвърля претенцията на жалбоподателите за обезщетение за неимуществени вреди в останалата ѝ част.

Изготвено на английски език и обявено в писмена форма на 10 ноември 2020 г. съгласно чл. 77, § 2 и 3 от Правилата на Съда.

Милан Блашко,
заместник-секретар

Пол Леменс,
председател